

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de overblijfselen van de Brustempoort in Sint-Truiden

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 5 juli 2024 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 2, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 30 september 2024 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 5, §1, eerste lid, 3°.

Vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1 tot en met 6.1.8;
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende vormvereisten zijn vervuld:

- De erfgoedwaarden zijn onderzocht.
- De resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier.
- Het advies over de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan:
 - het college van burgemeester en schepenen van Sint-Truiden op 17 juni 2025,
 - de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid bevoegd voor omgeving, mobiliteit en openbare werken en landbouw en visserij op 17 juni 2025,
 - de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 17 juni 2025.
- De behandeling van de adviezen is opgenomen als bijlage 3 bij dit besluit.
- De zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van het ontwerp van de voorlopige bescherming op 17 juni 2025.
- Een aantal zakelijkrechthouders gaven opmerkingen.
- De behandeling van de opmerkingen van de zakelijkrechthouders is opgenomen als bijlage 3 bij dit besluit.

Motivering

Het monument de overblijfselen van de Brustempoort is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarden:

- De historische waarde:

De overblijfselen van de Brustempoort hebben historische waarde als tastbare getuigenis van het stedelijk verleden van Sint-Truiden. Stadsversterkingen zoals wallen, grachten,

muren, torens en poorten vormen een krachtige fysieke veruiterlijking van wat doorgaans als een historische stad wordt ervaren. Ze roepen het beeld op van een dichtbebouwde kern, omsloten door beschermende stadsvesten, een karakteristiek dat essentieel is voor het historische stadsbeeld.

De Brustempoort vormt het laatste gekende materiële overblijfsel van deze versterkingen in Sint-Truiden, met uitzondering van een bewaard gebleven stuk wal en muur uit het begin van de 17de eeuw in de tuin van het Minderbroedersklooster. De overblijfselen van de Brustempoort zijn dus niet alleen zeldzaam, maar hebben ook waarde als een representatief element binnen het geheel van de voormalige stadsomwalling.

Daarnaast getuigen de overblijfselen van de Brustempoort van de stadswording en -ontwikkeling van Sint-Truiden. De oudste delen gaan vermoedelijk terug tot de 12de eeuw, wat het tot een van de oudste bewaarde elementen van het stedelijke weefsel maakt. Ook de verdere uitbouw van de stadspoort na de belegeringen aan het einde van de 15de eeuw, weerspiegelt de lotgevallen die Sint-Truiden in de loop van zijn geschiedenis heeft doorgemaakt. Als zodanig belichaamt de Brustempoort niet enkel architecturale of stedenbouwkundige aspecten, maar ook de historische dynamiek van Sint-Truiden zelf.

- De architecturale waarde:

De overblijfselen van de Brustempoort hebben architecturale waarde. Ze behoren tot de oudst bewaarde restanten van een stenen stadsversterking in Vlaanderen, met delen die wellicht teruggaan tot de eerste helft van de 12de eeuw. In opstand bewaarde resten van stenen stadsversterkingen in Vlaanderen zijn erg zeldzaam. Dit maakt de overblijfselen van de Brustempoort niet alleen waardevol binnen de context van stedelijke verdedigingswerken, maar ook binnen het bredere kader van de militaire architectuurgeschiedenis in Vlaanderen.

In typologisch opzicht is de Brustempoort uniek door haar opbouw in twee delen: het oudere complex van poortgebouw en voorburcht, en de latere vooruitgeschoven versterking van het rondeel. Zulke constructies zijn kenmerkend voor militaire architectuur rond 1500, een periode waarin de opkomst van vuurwapens aanleiding gaf tot ingrijpende veranderingen in het ontwerp van verdedigingswerken. In Vlaanderen zijn geen andere stadspoorten met een rondeel bewaard.

De materiële gelaagdheid van de overblijfselen van de Brustempoort, die bestaat uit twee delen uit de 12de en het begin van de 16de eeuw, is erg herkenbaar. De twee bouwfasen en hun typerende kenmerken van militaire architectuur uit verschillende periodes (onder meer monumentaal metselwerk in natuursteen, overwelfde schietkamers, kanon- en schietgaten, rookkanalen) maken van de resten van de Brustempoort een zeer herkenbaar voorbeeld van militaire architectuur uit de (late) middeleeuwen, ook al bevinden de overblijfselen zich vandaag ondergronds.

De Brustempoort is representatief voor het historische bouwbedrijf in de streek van Sint-Truiden. De bouwmaterialen en -technieken weerspiegelen de tijds- en streekgebonden context van de verschillende bouwfasen. Terwijl het oudste deel getuigt van het weerbare karakter van de middeleeuwse militaire architectuur, illustreert het rondeel duidelijk de technische innovaties die gepaard gingen met de opkomst van vuurwapens. Als zeldzaam en goed bewaard voorbeeld van militaire architectuur, waarin meerdere bouwfasen herkenbaar aanwezig zijn, onderscheidt de Brustempoort zich op meerdere vlakken binnen het Vlaams erfgoedlandschap.

- De archeologische waarde:

De overblijfselen van de Brustempoort hebben archeologische waarde. Door de verzonken toestand is alleen de binnenzijde van de overblijfselen van de Brustempoort zichtbaar, maar er mag worden verondersteld dat ook de buitengevels van de restanten

bewaard zijn. Momenteel niet zichtbare delen van de Brustempoort (delen van het poortgebouw, de voorburcht en het rondeel) zijn waarschijnlijk ook nog bewaard. De aanwezigheid van ondergrondse bouwkundige resten van de Brustempoort buiten de vandaag zichtbare overblijfselen werd aangetoond bij archeologisch onderzoek in 1968 en 2022-2023. Archeologisch onderzoek in en rondom de vandaag zichtbare overblijfselen van de Brustempoort kan bijdragen aan een betere kennis van de bouwgeschiedenis en architectuur van de Brustempoort, de aanpalende resten van de stadsversterking en de stadswording en -ontwikkeling van Sint-Truiden.

DE VLAAMSE MINISTER VAN BEGROTING EN FINANCIËN, VLAAMSE RAND, ONROEREND
ERFGOED EN DIERENWELZIJN BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden voorlopig beschermd als monument:

De overblijfselen van de Brustempoort, bestaande uit de ondergronds gelegen resten van een poortgebouw, voorburcht en rondeel, Luikerstraat 80, 81, 82, 82A, 84, 86-88 en Luikerstraat zonder nummer en Naamsevest zonder nummer in Sint-Truiden, bij het kadaster bekend als: Sint-Truiden, 1ste afdeling, sectie H, perceelnummers 1161D (deel), 1162S (deel), 1162Z (deel), 1163W (deel), 1164G (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

Het plan met de aflijning en de plaats van aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage 1 bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het monument is opgenomen als bijlage 2 bij dit besluit.

Art. 2. De erfgoedwaarden van het monument zijn:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° archeologische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

- 1° In de eerste kelderruimte na de toegang zijn de west- en de noordmuur, beide in baksteen, wellicht resten van de Brustempoort die na 1675 werd opgetrokken. De noordmuur bevat een breed spaarveld;
- 2° De overblijfselen van de Brustempoort bestaan uit twee delen. Centraal bevinden zich de oostzijde van het poortgebouw en de westzijde van de voorburcht, gebouwd in Lincen tufsteen en wellicht daterend uit de 12de eeuw. In de ruimte daartussen ('de grote zaal') lag de stadsgracht. De grote zaal wordt geflankeerd door de overblijfselen van het rondeel, de vooruitgeschoven versterking die werd gebouwd in 1509-1510. De overblijfselen van het rondeel omvatten schietkamers in twee verdiepingen, gebouwd in baksteen met verwerking van Lincen tufsteen en Gobertangestein;
- 3° De wanden aan de oost- en westzijde van de grote zaal zijn opgetrokken in Lincen tufsteen. De stenen wanden van de grote zaal zijn de onderbouw van het westelijke poortgebouw en de oostelijke voorburcht. De plint onderaan de wand van het poortgebouw markeert wellicht het begin van de fundering. Het metselwerk in Lincen tufsteen bestaat uit grote blokken in *opus quadratum*, wat de wanden een

monumentaal en weerbaar karakter geeft. Op sommige steenblokken zijn de oorspronkelijke bewerkingssporen met de steenbijl nog herkenbaar.

- 4° Bovenaan in de oostelijke wand van de grote zaal bevindt zich de opening van een gang met bakstenen tongewelf. Deze gang loopt nog enkele meter verder in westelijke richting, onder het vroegere poortgebouw. Rechts vooraan in deze gang bevindt zich een kaarsnis;
- 5° Het overblijfsel van het rondeel uit 1509-1510 is een complex van schietkamers met kanongaten en schietgaten. De schietkamers zijn gebouwd in baksteen, soms met speklagen in Lincen tufsteen. Het baksteenmetselwerk is opgetrokken in een onregelmatig staand verband. De kanongaten zijn grote nissen met korfbogen die worden overdekt door bakstenen gewelven met vlechtingen. In de zijanten van deze nissen voor de kanonnen bevinden zich kleine vierkante gaten die door natuursteenblokken zijn afgeboord. Dit zijn de gaten voor de houten balk om de terugslag bij het afvuren van het vuurwapen tegen te houden. De kleine rechthoekige schietgaten van het rondeel worden overdekt door lateien in Gobertangestein. De zichtbare zijde van de lateien vertonen over het ganse oppervlak een diagonale bewerking met het ciseel. De blokken Lincen tufsteen van de speklagen dragen laaghoogtemerken onder de vorm van ingekraste Romeinse cijfers;
- 6° Op de benedenverdieping van het rondeel zijn de bakstenen gewelven van de schietkamers grotendeels bewaard. Op de bovenverdieping zijn de gewelven deels bewaard. Verschillende schietkamers bewaren hun oorspronkelijke bakstenen vloer;
- 7° In wijzerzin van het noordwesten naar het zuidwesten bestaat de bovenverdieping van het rondeel uit:
 - a) Een schietkamer aan de noordzijde van het poortgebouw in Lincen tufsteen, met kanongat;
 - b) In de aansluitende gang aan noordelijke zijde tussen beide schietkamers: een gedeeltelijk gedicht kanongat;
 - c) Voorbij de grote zaal: een schietkamer die zich uitstrekt in noordoostelijke richting. Het bakstenen tongewelf is alleen bewaard in het westelijke deel. In het noordoostelijke deel is de oorspronkelijke bakstenen vloer zichtbaar. De zuidmuur en zuidoostelijke muur zijn volledig opgetrokken in Lincen tufsteen. De noordmuur bestaat uit speklagen van baksteen en Lincen tufsteen. De schietkamer wordt in het noordoosten afgesloten door jonger baksteenmetselwerk. Achter deze opvulling bevindt zich wellicht het vervolg van de schietkamer. Naast deze bakstenen opvulling bevindt zich een kanongat, gericht naar het noordwesten;
 - d) Aan de andere zijde, ten zuidoosten van de grote zaal: een schietkamer die zich uitstrekt in zuidoostelijke richting. Deze wordt overdekt door een tongewelf in baksteen. De noordoostelijke muur is opgetrokken in speklagen van baksteen en Lincen tufsteen en bevat twee rechthoekige schietgaten. De zuidwestelijke muur er tegenover is nagenoeg volledig in baksteen gebouwd. Hierin bevindt zich een smal kanongat, gericht naar het zuiden. Naast deze recente doorgang bevindt zich een kanongat, gericht naar het zuiden. Daarboven zijn twee rookkanalen zichtbaar;
 - e) De zuidelijke wand van het rondeel, die uitgaat op de grote zaal, bevat twee kanongaten en ertussen het gat van de schouwpijp waarin de rookkanalen van de benedenverdieping naar boven lopen;
 - f) In de zuidwestelijke hoek, naast de westelijke wand in Lincen tufsteen van het poortgebouw, bevindt zich een doorgang naar een trap met treden in hardsteen;

8° In wijzerzin van het noordwesten naar het zuidwesten bestaat de benedenverdieping van het rondeel uit:

- a) In het noordoosten, naast de westelijke wand in Lincent tufsteen van het poortgebouw: een smalle schietkamer met bakstenen tongewelf en wanden in speklagen van Lincent tufsteen en baksteen. Aan de noordzijde bevindt zich een kanongat met erboven de aanzet van een rookkanaal. Dit kanongat heeft een onderdorpel in natuursteen, waarschijnlijk Gobertangesteent;.
- b) Aan de noordzijde van de grote zaal: twee kanongaten, gericht naar het noorden en met gedichte rookkanalen. De muurdam tussen de kanongaten is gebouwd in speklagen van Lincent tufsteen en baksteen;
- c) Een gang met een spits tongewelf in baksteen en wanden in speklagen van Lincent tufsteen en baksteen leidt naar twee schietkamers die zich uitstrekken in noordoostelijke richting. De eerste schietkamer heeft een zichtbare bakstenen vloer en een bakstenen gewelf. In de zuidoostelijke wand bevindt zich een klein schietgat, daar tegenover een kanongat. Een korte gang met bakstenen tongewelf geeft toegang tot een tweede schietkamer, met zichtbare bakstenen vloer en een bakstenen gewelf. Ook hier is er een klein schietgat in de zuidoostelijke wand en een kanongat in de noordwestelijke wand. Boven het kanongat is de aanzet van gedichte rookkanalen zichtbaar;
- d) Aan de zuidelijke zijde van de grote zaal strekt zich een schietkamer uit in zuidoostelijke richting. Deze schietkamer heeft een bakstenen tongewelf. De noordoostelijke wand is opgetrokken in speklagen van Lincent tufsteen en baksteen, de zuidelijke en zuidwestelijke wanden zijn grotendeels in baksteen. De uitrusting van de schietkamer bestaat uit een klein schietgat in de noordoostelijke wand, een kanongat in de zuidelijke wand en een smal kanongat in de zuidwestelijke wand. Boven het zuidelijke kanongat is een rookkanaal zichtbaar;
- e) Aan de zuidzijde van de grote zaal bevinden zich twee kanongaten. De muurdam ertussen is opgetrokken in speklagen van Lincent tufsteen en baksteen. Het westelijke van de twee kanongaten bewaart het rookkanaal erboven en aan de vroegere buitenzijde de schietspleet in natuursteen. Tussen de kanongaten bevinden zich onder het vloerniveau twee boven elkaar gelegen kanalisaties met noord-zuid verloop. De kanalisaties zijn gebouwd in baksteen en met spitse tongewelven. Wellicht dienden ze om het water in de stadsgracht aan beide zijden van het rondeel op hetzelfde peil te houden;
- f) In de zuidwestelijke hoek, naast de westelijke wand in Lincent tufsteen van het poortgebouw, bevindt zich een kleine rechthoekige schietkamer met bakstenen gewelf. In de zuidwand is er een smal kanongat en in de westwand een klein schietgat. De westwand van deze schietkamer is gebouwd in speklagen van Lincent tufsteen en baksteen.

Art. 3. De beheersdoelstellingen voor het monument zijn:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Dit veronderstelt het behoud en de consolidatie van de ondergrondse overblijfselen van de Brustempoort en de elementen die de architecturale herkenbaarheid bepalen;
- 2° publieke ontsluiting van de ondergrondse overblijfselen van de Brustempoort kan worden overwogen voor zover de draagkracht van het monument niet wordt overschreden;
- 3° de bescherming van de ondergrondse overblijfselen van de Brustempoort beoogt de vrijwaring van het archeologisch bodemarchief binnen de afbakening van de

bescherming. Behoud in situ is hierbij het uitgangspunt. Bij ingrepen wordt voorkomen dat archeologisch erfgoed verloren gaat, bij voorkeur door de toepassing van archeologiebesparende maatregelen. Indien dit niet mogelijk is wordt de archeologische erfgoedwaarde veilig gesteld door middel van multidisciplinair archeologisch onderzoek;

- 4° voornoemde beheersdoelstellingen zijn ontstaan op basis van onderzoek in situ, literatuur- en archiefonderzoek. Dit sluit niet uit dat bij toekomstige werken en verder onderzoek bijkomende gegevens bekend kunnen worden die ertoe leiden dat de omschreven beheersdoelstellingen worden verfijnd, genuanceerd of aangepast.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden het monument in stand en onderhouden het door:

- 1° het monument als een voorzichtig en redelijk persoon te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het monument regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in het monument:

- 1° de aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem;
- 2° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 3° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 5° het uitvoeren van de volgende werken aan de muren van constructies:
 - a) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - b) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
- 6° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden met ingreep in de bodem;
- 7° het plaatsen of vernieuwen van technische voorzieningen zoals verwarming, klimaatregeling, elektrische installatie, geluidsinstallatie, sanitair, liften en beveiligingsinstallaties, met uitzondering van die installaties waarvoor geen destructieve ingrepen moeten gebeuren en/of die geen storende visuele impact hebben op de erfgoedelementen en -kenmerken;
- 8° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 9° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 10° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 11° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;

- 12° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
- 13° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 14° het plaatsen van ondergrondse leidingen.

Er is geen toelating vereist voor:

- 1° regulier onderhoud;
- 2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel, 19/12/25

De Vlaamse minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn,

Getekend door: Ben Weyts (Signature)
Getekend op: 2025-12-19 21:05:53 +01:00
Reden: Ik keur dit document goed

Weyts Ben

Ben WEYTS